

Aanmeldingsformulier voor proeven met gewervelde dieren.

Secretariaat DEC



Aanvrager:
Afdeling:



Titel dierproef: Kattenpracticum

Aanmeldcode / Protocol: 2011008.a

Stadia van de proef:

03-01-2011	Aangemeld	
06-01-2011	Wijzigen	Secretaris van de DEC
07-01-2011	Gekopieerd	

Is deze proef wetenschappelijk getoetst en goedgekeurd? Ja

Toelichting:

Het practicum is ontworpen door gedragsdeskundigen met ervaring op het gebied van gezelschapsdieren.

1.a. Met dit onderzoek te beantwoorden concrete vraag:

E. Onderwijs / training onderwijs/training

Het betreft een kattengedragspracticum voor eerstejaars studenten. De twee hoofdlerdoelen zijn het oefenen van verschillende gedagsobservatietechnieken en het leren ontwerpen / uitvoeren van eenvoudige gedagsobservatie protocollen om specifieke onderzoeksvragen te beantwoorden.

1.b. Het uiteindelijke doel (Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie):

Doel:

Studenten opleiden in het begrijpen van dierengedrag en het doen van gedragsonderzoek.

1.c. Lekensamenvatting:

2. Gepland vanaf: 07-02-2011 tot 07-03-2011

3. Diersoort: katten ; **Totaal aantal:** 13

4.a. Nadere aanduiding gebruikte dieren:

Er wordt gebruik gemaakt van de aanwezige katten gehuisvest in het . De dieren worden regelmatig gebruikt voor voedingsonderzoek.

4.b. Motivatie waarom is gekozen voor deze diersoort:

Het is de ambitie van WU om het onderwijs niet alleen op landbouwhuisdieren te richten, maar ook op gezelschapsdieren. Ten behoeve van toekomstig voedingsonderzoek wordt toegewerkt naar een uitgebreidere kattenpopulatie en de verwachting is dat ook het gedragsonderzoek aan deze dieren in de

komende jaren zal toenemen. Het practicum bereidt studenten daarmee voor op een mogelijk thesis in deze richting.

4.c. Toelichting voor het aantal gebruikte dieren:

Er wordt gebruik gemaakt van de beschikbare dieren. Het betreft geen onderzoek met data analyse en eisen ten aanzien van aantallen dieren.

4.d. Herkomst: A. van gereg. fok/toeleveringsbedrijf in Nederland

Toelichting:

Dieren zijn reeds aanwezig en worden niet voor het practicum aangeschaft

5.a. Accommodatie:

5.b. Huisvesting & Verzorging:

Conform de dagelijks gang van zaken (er zijn geen bijzondere eisen).

5.c. Voeding:

Conform de dagelijks gang van zaken (er zijn geen bijzondere eisen).

6.a. Proefschema / proefbehandelingen:

Het practicum met zo'n 10 studenten duurt tot maximaal 3 uur en zal zo'n 10 maal worden uitgevoerd (afhankelijk van het exacte aantal studenten).

Bij de start worden de 13 aanwezige katten verdeeld over 3 verschillende ruimtes; de thuiskamer, de individuele balanskooien waarin ze tijdens voedingsonderzoeken worden gehuisvest en een naastgelegen kamer. Per ruimte zijn tenminste 4 katten aanwezig. Studenten krijgen de mogelijkheid punten 1-5 (zie onder beschreven) uit te voeren, maar zullen niet alle onderdelen doen. Voor een onderdeel worden niet alle katten gebruikt.

1. In groepjes van 3 a 4 bestuderen de studenten het ongestoorde gedrag van de katten onder de verschillende condities.

Effectiviteit van omgevingsverrijking

Omgevingsverrijking (environmental enrichment; EE) is te omschrijven als het toevoegen van factoren, vaak aan een relatief prikkelarme omgeving, om het welzijn te verbeteren. Het gaat om zaken als de beschikbaarheid van een schuilplaats, extra sociaal contact of complexe voerverstrekking apparaten (zie onderstaande schema). Concrete doelen kunnen zijn: diversiteit in gedrag, verminderd abnormaal gedrag, meer natuurlijk gedrag, intensiever gebruik van de omgeving, beter adaptatievermogen. Of een ingreep al dan niet al EE kan worden beschouwd is afhankelijk van het effect op dierenwelzijn, en alleen het veroorzaken van een gedragsverandering is daarmee niet voldoende. Het gebruik van een laserlichtje om katten op te laten jagen kan beweging stimuleren, maar zou tot frustratie bij de kat kunnen leiden als er niets te vangen blijkt.

2. De studenten krijgen als opdracht om van verschillende beschikbare verrijkingsmaterialen (speeltjes, interessante geuren, ...) te onderzoeken welke werken / het beste zijn. Ze bedenken een onderzoeksplan, bepalen welke gedragingen de uitleesparameters zijn en testen tenminste 2 verrijkingstrategieën.

Metten van karaktereigenschappen

Net als bij andere diersoorten zijn er binnen kattenpopulaties verschillende gedragstypen te onderscheiden. Zo onderscheiden we proactieve (active copers) van reactieve (passive copers) individuen. De eersten zijn in vergelijking met de laatsten relatief extravert, intern gereguleerd (weinig oog voor de omgeving) en stoutmoedig. Katten van een verschillend type zullen gedragsmatig verschillend reageren op een zelfde (stress) situatie (en bij het interpreteren van het gedrag is dit dus van belang hier rekening mee te houden). Op het eerste gezicht lijken proactieve individuen vaak het meest gestrest vanwege hun duidelijke

reacties maar gedetailleerd studies hebben laten zien dat reactieve dieren niet zelden het meest aangedaan zijn. Eigenschappen die in katten zijn gemeten en consistent gebleken zijn o.a. activiteit, agressie (beide hebben een relatie met rangorde in de hiërarchie), angstigheid, socialiteit en nieuwsgierigheid. Een regelmatig gebruikte manier om dergelijke eigenschappen te meten zijn het meten van reacties in een Open Field (OF) en / of Novel Object (NO) gedragstest.

3. Een te onderzoeken kat wordt in een (relatief) onbekende arena geplaatst en gedurende 5 minuten geobserveerd. Eventueel kunnen reacties op een vreemd object worden gemeten. Om reacties op mensen te meten kan iemand in een hoek van de testarena gaan zitten en wordt gekeken hoe de kat reageert na het verlaten van de transportbak.

4. Door gebruik van de Human-Approach-Test wordt gekeken hoe sociaal de katten in de individuele kooien zijn ten opzichte van mensen. Één persoon is de 'uitvoerder'. Deze persoon benaderd aan het begin van de test de kooi van voren en begroet de kat door 'hallo kat' te zeggen. Vervolgens staat de uitvoerder 1 minuut voor de kooi, met een hand op het gaaswerk. Na deze minuut doet deze de deur van de kooi een paar seconden open en doet hem daarna weer dicht. De tweede persoon noteert tijdens de test nauwkeurig wat het gedrag van de kat is.

Hoe ervaart een kat aaien.

Onder natuurlijke omstandigheden dient markeergedrag om territoria af te bakenen en katten wrijven vaak tegen objecten in hun omgeving om feromonen af te zetten, te beginnen met de kop (from perioral gland to temporal gland) en daarna het achter eind (caudal gland). Een hypothese is dat voorouderlijk markeergedrag een belangrijk onderdeel is geworden van het sociaal gedrag van katten: het wrijven van specifieke lichaamsgebieden tegen soortgenoten en mensen wordt gebruikt om banden aan te halen. Met name het gebied tussen ogen en oren (ter hoogte van de temporal gland) wordt door katten veel gebruikt bij interacties met zowel andere katten als mensen. Vanuit deze gedachte zouden katten een voorkeur kunnen hebben om te worden geaaid in het kopgebied in vergelijking met het staartgebied.

5. Studenten bedenken een protocol om te onderzoeken of het katten uitmaak op welke wijze ze worden geaaid en voeren dit uit. Dit betekent dat katten (niet de meest angstige) gedurende enkele minuten op verschillende wijzen worden geaaid.

6.b. Mate van ongerief: A. Gering

6.c. Waaruit bestaat het ongerief en hoe bent u tot uw inschatting van de mate van ongerief gekomen?

De inschatting is dat het ongerief gering tot niet aanwezig is. De katten komend gedurende het practicum in aanraking met verschillende personen en objecten. Voor relatief angstige katten kan dit initieel tot enige stress leiden. Er worden echter geen aversieve handelingen verricht en het is te verwachten dat habituatie optreedt en dat dergelijke angstige individuen op de langere termijn gebaat zijn bij de gewenning aan prikkels. Voor de meeste katten zullen de aangeboden prikkels een vorm van verrijking zijn. De katten worden gedurende maximaal 3 uren buiten de thuishamer gehouden en de eerste keren kan dit bij sommige individuen onrust veroorzaken terwijl het voor anderen een vorm van verrijking is.

7. Welke maatregelen heeft u getroffen om het ongerief tot een minimum te beperken?

Anesthesie: A. Niet toegepast (geen aanleiding).

Pijnbestrijding: A. Wordt niet toegepast omdat hiertoe geen aanleiding bestaat.

Handelingen tijdens het practicum zijn gekozen om ongerief te vermijden en verrijking te bewerkstelligen.

De eigenschappen van de katten zijn al in kaart gebracht en hiermee wordt rekening gehouden bij de toewijzing van individuele katten aan specifieke onderdelen: de meest angstige katten worden in de thuisruimte gelaten.

Toelichting:

9. Welke alternatieven (vervanging, verfijning, vermindering) zijn voor de beschreven experimenten overwogen en waarom zijn deze verworpen?

10. Namen van direct betrokkenen bij de dierproef (artikel 9- en 12-functionarissen):

Tabel registratiecode opties voor aanvraag 2011008.a (K14):

[illegible]

Aanmeldingsformulier voor proeven met gewervelde dieren.

Secretariaat DEC



Aanvrager:
Afdeling:



Titel dierproef: Kattenpracticum

Aanmeldcode / Protocol: 2011008.b
Stadia van de proef:

07-01-2011	Aangemeld		
10-01-2011	Positief advies na behandeling KC	Secretaris van de DEC	
02-02-2012	Welzijnsevaluatie aangemaakt		
02-02-2012	Welzijnsevaluatie aangemeld		
07-02-2012	Welzijnsevaluatie goedgekeurd		

Is deze proef wetenschappelijk getoetst en goedgekeurd? Ja

Toelichting:

Het practicum is ontworpen door gedragsdeskundigen met ervaring op het gebied van gezelschapsdieren.

1.a. Met dit onderzoek te beantwoorden concrete vraag:

E. Onderwijs / training onderwijs/training

Het betreft een kattengedragspracticum voor eerstejaars studenten. De twee hoofdleerdoelen zijn het oefenen van verschillende gedagsobservatietechnieken en het leren ontwerpen / uitvoeren van eenvoudige gedragsobservatie protocollen om specifieke onderzoeksvragen te beantwoorden.

1.b. Het uiteindelijk doel (Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie):

Doel:

Studenten opleiden in het begrijpen van dierengedrag en het doen van gedragsonderzoek.

1.c. Lekensamenvatting:

2. Gepland vanaf: 07-02-2011 tot 07-03-2011

3. Diersoort: katten ; Totaal aantal: 13

4.a. Nadere aanduiding gebruikte dieren:

Er wordt gebruik gemaakt van de aanwezige katten gehuisvest in het . De dieren worden regelmatig gebruikt voor voedingsonderzoek.

4.b. Motivatie waarom is gekozen voor deze diersoort:

Het is de ambitie van WU om het onderwijs niet alleen op landbouwhuisdieren te richten, maar ook op

gezelschapsdieren. Ten behoeve van toekomstig voedingsonderzoek wordt toegewerkt naar een uitgebreidere kattenpopulatie en de verwachting is dat ook het gedragsonderzoek aan deze dieren in de komende jaren zal toenemen. Het practicum bereidt studenten daarmee voor op een mogelijk thesis in deze richting.

4.c. Toelichting voor het aantal gebruikte dieren:

Een belangrijk doel van het onderwijselement is het objectief leren registreren van gedragselementen, inclusief sociale gedragingen en onder verschillende huisvestingscondities (om een variatie in het gedagsrepertoire te tonen). De practicumgroepen bestaan uit 10 tot 12 studenten, maar we streven ernaar in kleine groepjes van maximaal 4 mensen te observeren (meer rust voor student en te observeren dieren). Het is verdere wenselijk als 1 student 1 individuele kat kan volgen. Daarmee is er een minimaal aantal van 12 katten nodig. Er wordt een extra dier beschikbaar gehouden (bv voor een incidenteel practicumgroep).

4.d. Herkomst: A. van gereg. fok/toeleveringsbedrijf in Nederland

Toelichting:

Dieren zijn reeds aanwezig en worden niet voor het practicum aangeschaft

5.a. Accommodatie:

5.b. Huisvesting & Verzorging:

Conform de dagelijks gang van zaken (er zijn geen bijzondere eisen).

5.c. Voeding:

Conform de dagelijks gang van zaken (er zijn geen bijzondere eisen).

6.a. Proefschema / proefbehandelingen:

Het practicum met zo'n 10 studenten duurt tot maximaal 3 uur en zal zo'n 10 maal worden uitgevoerd (afhankelijk van het exacte aantal studenten).

Bij de start worden de 13 aanwezige katten verdeeld over 3 verschillende ruimtes; de thuishamer, de individuele balanskooien waarin ze tijdens voedingsonderzoeken worden gehuisvest en een naastgelegen kamer. Per ruimte zijn tenminste 4 katten aanwezig. Studenten krijgen de mogelijkheid punten 1-5 (zie onder beschreven) uit te voeren, maar zullen niet alle onderdelen doen. Voor een onderdeel worden niet alle katten gebruikt.

1. In groepjes van 3 a 4 bestuderen de studenten het ongestoorde gedrag van de katten onder de verschillende condities.

Effectiviteit van omgevingsverrijking

Omgevingsverrijking (environmental enrichment; EE) is te omschrijven als het toevoegen van factoren, vaak aan een relatief prikkelarme omgeving, om het welzijn te verbeteren. Het gaat om zaken als de beschikbaarheid van een schuilplaats, extra sociaal contact of complexe voerverstrekking apparaten (zie onderstaande schema). Concrete doelen kunnen zijn: diversiteit in gedrag, verminderd abnormaal gedrag, meer natuurlijk gedrag, intensiever gebruik van de omgeving, beter adaptatievermogen. Of een ingreep al dan niet al EE kan worden beschouwd is afhankelijk van het effect op dierenwelzijn, en alleen het veroorzaken van een gedragsverandering is daarmee niet voldoende. Het gebruik van een laserlichtje om katten op te laten jagen kan beweging stimuleren, maar zou tot frustratie bij de kat kunnen leiden als er niets te vangen blijkt.

2. De studenten krijgen als opdracht om van verschillende beschikbare verrijkingsmaterialen (speeltjes, interessante geuren, ...) te onderzoeken welke werken / het beste zijn. Ze bedenken een onderzoeksplan, bepalen welke gedragingen de uitleesparameters zijn en testen tenminste 2 verrijkingsstrategieën.

Meten van karaktereigenschappen

Net als bij ander diersoorten zijn er binnen kattenpopulaties verschillende gedragstypen te onderscheiden. Zo onderscheiden we proactieve (active copers) van reactieve (passive copers) individuen. De eersten zijn in vergelijken met de laatsten relatief extravert, intern gereguleerd (weinig oog voor de omgeving) en stoutmoedig. Katten van een verschillend types zullen gedragsmatig verschillend reageren op een zelfde (stress) situatie (en bij het interpreteren van het gedrag is dit dus van belang hier rekening mee te houden). Op het eerste gezicht lijken proactieve individuen vaak het meest gestrests vanwege hun duidelijke reacties maar gedetailleerd studies hebben laten zien dat reactieve dieren niet zelden het meest aangedaan zijn. Eigenschappen die in katten zijn gemeten en consistent gebleken zijn o.a. activiteit, agressie (beide hebben een relatie met rangorde in de hiërarchie), angstigheid, socialiteit en nieuwsgierigheid. Een regelmatig gebruikte manier om dergelijke eigenschappen te meten zijn het meten van reacties in een Open Field (OF) en / of Novel Object (NO) gedragstest.

3. Een te onderzoeken kat wordt in een (relatief) onbekende arena geplaatst en gedurende 5 minuten geobserveerd. Eventueel kunnen reacties op een vreemd object worden gemeten. Om reacties op mensen te meten kan iemand in een hoek van de testarena gaan zitten en wordt gekeken hoe de kat reageert na het verlaten van de transportbak.

4. Door gebruik van de Human-Approach-Test wordt gekeken hoe sociaal de katten in de individuele kooien zijn ten opzichte van mensen. Één persoon is de 'uitvoerder'. Deze persoon benadert aan het begin van de test de kooi van voren en begroet de kat door 'hallo kat' te zeggen. Vervolgens staat de uitvoerder 1 minuut voor de kooi, met een hand op het gaaswerk. Na deze minuut doet deze de deur van de kooi een paar seconden open en doet hem daarna weer dicht. De tweede persoon noteert tijdens de test nauwkeurig wat het gedrag van de kat is.

Hoe ervaart een kat aaien.

Onder natuurlijke omstandigheden dient markeergedrag om territoria af te bakenen en katten wrijven vaak tegen objecten in hun omgeving om feromonen af te zetten, te beginnen met de kop (from perioral gland to temporal gland) en daarna het achtereind (caudal gland). Een hypothese is dat voorouderlijk markeergedrag een belangrijk onderdeel is geworden van het sociaal gedrag van katten: het wrijven van specifieke lichaamsgebieden tegen soortgenoten en mensen wordt gebruikt om banden aan te halen. Met name het gebied tussen ogen en oren (ter hoogte van de temporal gland) wordt door katten veel gebruikt bij interacties met zowel andere katten als mensen. Vanuit deze gedachte zouden katten een voorkeur kunnen hebben om te worden geaaid in het kopgebied in vergelijking met het staartgebied.

5. Studenten bedenken een protocol om te onderzoeken of het katten uitmaak op welke wijze ze worden geaaid en voeren dit uit. Dit betekent dat katten (niet de meest angstige) gedurende enkele minuten op verschillende wijzen worden geaaid.

6.b. Mate van ongerief: A. Gering

6.c. Waaruit bestaat het ongerief en hoe bent u tot uw inschatting van de mate van ongerief gekomen?

De inschatting is dat het ongerief gering tot niet aanwezig is. De katten komend gedurende het practicum in aanraking met verschillende personen en objecten. Voor relatief angstige katten kan dit initieel tot enige stress leiden. Er worden echter geen aversieve handelingen verricht en het is te verwachten dat habituatie optreedt en dat dergelijke angstige individuen op de langere termijn gebaat zijn bij de gewenning aan prikkels. Voor de meeste katten zullen de aangeboden prikkels een vorm van verrijking zijn. De katten worden gedurende maximaal 3 uren buiten de thuishamer gehouden en de eerste keren kan dit bij sommige individuen onrust veroorzaken terwijl het voor anderen een vorm van verrijking is.

7. Welke maatregelen heeft u getroffen om het ongerief tot een minimum te beperken?

Anesthesie: A. Niet toegepast (geen aanleiding).

Pijnbestrijding: A. Wordt niet toegepast omdat hiertoe geen aanleiding bestaat.

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1 13 1 3	Ot	1	13	29	1	1	01	01	1	1	1

Uw aanvraag 2011008.a, door u aangemeld vanuit DRS heeft van de KC de status: 'Wijzigen' gekregen.

De DEC is van mening dat het onderwijsdoel van de proef relevant is en opweegt tegen het te verwachten geringe ongerief dat de dieren ondergaan. Voorafgaand aan een definitief advies heeft de DEC de volgende vragen en opmerkingen:

- De DEC verzoekt u bij 4.c. (toelichting aantal dieren) het aantal beter te onderbouwen, aangezien beschikbaarheid is geen voldoende argument is. Zij verzoekt u in te gaan op het aantal dieren in relatie tot het (onderwijs)doel.
- Daarnaast verzoekt de DEC u bij 9. (alternatieven) in te gaan op alle 3V's.
- Bovendien gaat de DEC er wel van uit, dat er sprake is van ongerief, aangezien de dieren wat angstig kunnen zijn. Zij verzoekt u dan ook de dieren, voorafgaand aan het practicum even aan de procedures te laten wennen en dit bij 6.c. (maatregelen ter beperking van ongerief) en bij 9. te vermelden.

Na aanpassing zal de proef door de secretaris van de DEC worden afgehandeld.

Uw aanvraag 2011008.b, door u aangemeld vanuit DRS heeft van de Secretaris DEC de status: 'Positief advies na behandeling KC' gekregen.

De DEC is van mening dat het doel van de proef opweegt tegen het te verwachten geringe ongerief dat de dieren ondergaan en dat de vraag m.b.t. alternatieven voldoende is beantwoord.

Met vriendelijke groet,


Secretaris DEC